

Kalle Virtapohja

Ruotsin skarpskytterörelse ihaili suomalaisia sankareita

Tarkastelen tässä alkuperäisiin ruotsalaisiin sanomalehtilähteisiin ja vanhaan ruotsalaiseen kirjallisuuteen perustuvassa katsaustyyppisessä artikkelissa ampumaharrastuksen kasvamista Ruotsissa 1800-luvulla vapaaehtoiseksi kansanliikkeeksi, johon osallistui jopa yli 40 000 miestä, ja sen kehityksen Suomesta saamia vaikutteita. Pohdin lyhyesti myös Ruotsista tulleiden vaikutusten merkitystä ampumaharrastuksen kehittymiseen Suomessa.

Ampumaurheilu on Suomessa kehittynyt poikkeuksellisissa olosuhteissa. Voi sanoa, että vuoteen 1917 asti Suomessa elettiin reilun sadan vuoden ajan poikkeusaikojä suuriruhtinaskunnan asemassa. Ilmaisun vapautta, elinkeinotoimintaa, yhdistymisvapautta ja harrastustoimintaa säänneltiin voimakkaasti. Kenraalikuvernööri näyttötyi keisarin edustajana kehittymisen jarruna ja taantumuksellisuuden ruumiillistumana etenkin 1800-luvun lopulla.

Suomen itsenäistyminen teki mahdolliseksi yhdistystoiminnan vapautumisen ja muun muassa Suomen Ampujainliiton (SAL) perustamisen vuonna 1919. Urheiluhistoriallisesta näkökulmasta voidaan sanoa, että ampumaurheilun poikkeustila jatkui aina vuoteen 1963. SAL

liittyi vasta tuolloin jäseneksi porvarillisen urheilun kattojärjestöön SVUL:ään. Haluan muistuttaa tästä tässä yhteydessä, koska monille urheiluhistorioitsijoille ampumaurheilu on jäänyt vieraaksi sen vuoksi, että ampuminen oli tavallaan ”villi” laji toimiessaan urheilun keskusliittojen SVUL:n ja TUL:n ulkopuolella. Tästä on syntynyt Suomen urheiluhistorian kartalle ehkä pientä vääristymää, näköharhaa, sillä kilpaurheilun alkujuuria etsittäessä ei ole oikein osattu suhtautua ampumaurheiluun. Tämä ei ole moite ketään kohtaan vaan toteamus.

Yksittäisiä mainintoja toki löytyy. Suomalaisen urheilun varhaishistoriaa tutkinut Leena Laine on maininnut meillä jo 1840-luvulla harrastettujen lajien yhteydessä ”pilkkaanampumiskilpailut” siinä missä ”pikapinkojaesitykset” tai luistinradat, mutta hänkään ei ole käyttänyt ruutiaan suuremmin ampumisen varhaishistorian avaamiseen.¹

Ampumaurheilun marginalisointiin suomalaisessa urheiluhistoriassa on useita selityksiä. Se on kenties liitetty niin kiinteäksi osaksi sotaväen toimintaa, että sen ei ole katsottu liittyneen vapaaehtoisen urheiluliikkeen historiaan. Esimerkiksi Laine mainitsee ampumisen välittyneen yläluokalle upseeriston taitona. Myös Eija-Leena Wuolio käsittelee ampumista ensisijaisesti sotilaskoulutuksen osana.²

Toisaalta ampuminen on saatettu mieltää kuuluvaksi elinkeinotoimintaan, metsästyksen, eikä näin ollen lainkaan urheiluksi. Tämä on ymmärrettävää muun muassa siitä syystä, että ensimmäiset ampumaseurat olivat nimellisesti metsästyseuroja alkaen ensimmäisestä, Helsinkiin vuonna 1865 perustetusta Suomen Metsästysyhdistyksestä.³

Kolmas selitys, miksi oletan ampumaurheilun jääneen sivuun suomalaisesta ”main stream” urheiluhistoriasta on lajin liittyminen kansanjuhliin ja markkinatapahtumiin. Näiden yhteydessä saatettiin järjestää Leena Laineenkin mainitsemaa ”pilkkaanampumista” – tyyliin kokeile osutko tuohon? Ampuminen kansanjuhlien ohjelmanumerona ulottuu keskiaikaisiin ja nimenomaan katolisen ajan markkinoihin. Tukholmassa, silloisessa pääkaupungissamme, tiedetään järjestetyn papukaija-ampujaiset pääsiäisenä (annandag pingst) 29.4.1489. Keski-Euroopassa vastaavia kisailuja ja kilvoitteluja oli järjestetty jo 1200-luvulta lähtien muun muassa varsijousella.

Olaus Magnus kirjoitti vuonna 1555 pitkät pätkät ampumisesta teoksessaan *Historia de gentibus septentrionalibus* (Pohjoisten kansojen historia, Historia om de Nordiska folken). Tuohon aikaan Suomi oli tietenkin luontevasti osa Ruotsia, joten ne ilmiöt, joista Olaus Magnus Roomassa ilmestyneessä latinankielisessä teoksessaan kirjoitti, olivat samalla osa sen aikakauden suomalaisten elämää. Olaus Magnukselle suomalaiset olivat Ruotsin kansoja siinä missä lappalaiset, götanmaalaiset ja svealaisetkin. Olaus Magnuksen kuvaukset ruotsalaisista ja suomalaisista ovat käytännössä vuodelta 1523 tai sitäkin vanhempia, sillä hän lähti tuolloin 33-vuotiaana Ruotsista etelään eikä enää koskaan palannut. Magnuksen kirjaa elävöittää muun muassa piirroskuva ampumakilpailuista. Kilpailijoilla näytti olevan varsijousia ja alkeellisia ruutipyssyjä. Maalitalu oli jo silloin pyöreä. Kuvassa näkyy myös tuohon aikaan etenkin Keski-Euroopan ampumakilpailuissa suosittu papukaija, joka nököttää kepin päässä. Papukaija-ammunnat saivat nimensä siitä, että maalitaluksi tehty lintu oli maalattu värikkäästi. Voittaja oli se, joka ampui papukaijan viimeisen osan alas. Myös Linköpingissä, mistä Olaus Magnus oli kotoisin, on historiallisen nimistön perusteella harrastettu papukaija-ampujaisia. ⁴

Ampumaseuroja ja -kiloja perustettiin varhain ainakin Saksan hanskakaupungeissa ja Hollannissa. Sveitsi on ollut myös ampumatoiminnan organisoitumisen pioneeri satojen vuosien perinteellään.

Nordisk Familjeboks Sportlexikonin kuudennessa kirjassa kerrotaan laajasti ampumaurheilun historiasta. ”Moderni” ampumaurheilu tuli Ruotsiin Englannista 1800-luvun alkupuolella. Napoleonin sodat olivat luonnollisesti nostaneet monissa maissa nationalistista henkeä ja ampumataidon arvostusta. Pääsääntöisesti antoivat kuitenkin Euroopan karttaa muokanneet levottomat vuodet etenkin 1848–1860.⁵

Belgia ja Kreikka itsenäistyivät ja Puolassa kapinoitiin vuonna 1830. Vuonna 1848 Eurooppaa pyyhki todellinen vallankumousaalto ja tuota vuotta on kutsuttukin Euroopan hulluksi vuodeksi. Ranskassa, Saksassa ja Italiassa oli nousevan kansallisuusaatteen synnyttämää kiehuntaa.⁶

Krimin sota 1854–56 toi Venäjän kanssa sodassa olleen Englannin laivaston Suomen rannoille. Suomessa se tunnetaan myös laulun mukaan ”Ålannin sotana”. Ruotsikin sekaantui poliittisella tasolla Krimin sotaan, ja tästä syntyi poliittisia jännitteitä.⁷

Lindrothin mukaan 1800-luvun puolivälissä Euroopassa vaikutti Krimin sodan lisäksi muitakin yhteiskuntaan voimakkaasti vaikuttaneita virtauksia kuten teollistuminen, kaupungistuminen, kolonialismi ja nationalismi. Näiden kaikkien seurauksena huoli yhteiskuntarauhan säilyttämisestä kasvoi Ruotsissa. Vuodesta 1860 tuli ampumatoiminnan organisoimisessa merkkivuosi.⁸

Göteborgin Skarpskytten

Göteborgissa, minne laivat tulivat Englannista, julkaistiin jo vuonna 1851 *Skarpskytten*-lehteä. Göteborgilaiset olivat muuhun Ruotsiin verrattuna jonkun verran aikaansa edellä, joskin ampumisaiheille annettiin kuitenkin vain pieni osa lehden sisällöstä.

Tukholmassa Kungliga Bibliotekin erikoislukusalissa pääsee lukemaan tuota varhaista ampumaliikkeen dokumenttia. Etusivulla on Anmälan-otsikon alla kuvaus lehden linjasta. Vanha ruotsin kieli hymyilyttää tämän päivän lukijaa, joten kirjaan tähän linjakirjoituksen aloituksen:

”I en tid då så många utaf våra statsmän och icke-statsmän munhuggas om det bästa sättet för landtförsvarets reorganisation, till betryggande emot yttre våld, torde ämnet för denna anmälan icke vara opåkalladt. Man vill nemligen, i fråga om landtförsvaret, organisera en allmän folkbeväpning; och i och för detta ändamål hafva skjutföreningar bildats på flera ställen inom landet.”

Toisin sanoen lehden tavoitteena oli myötävaikuttaa siihen, että Ruotsissa suoritettaisiin kansan yleinen aseistaminen ja perustettaisiin ampumaseuroja, jotta kaikki kansalaiset oppisivat tähtäämään, ampumaan tarkasti ja perustaisivat ampumayhdistyksiä koko maahan. Maanpuolustus oli siis päällimmäinen tavoite.

Linjakirjoituksessa huomautettiin, että vihollisia ei ole vain Ruotsin rajojen ulkopuolella, vaan vaarallisimmat viholliset ovat keskellämme. Lehteä on ilmeisestikin tehty jonkinlaisessa rajoja rikkovassa teekkarihengessä. Artikkelit kirjoitettiin kepeästi, ja niissä käsiteltiin asioita satiirisesti laidasta laitaan.

Lehden viimeiseksi jääneessä neljännessä numerossa kritisoitiin hallitusta ja ministereitä, jotka veljeilivät venäläisten kanssa. Satiiriseen tyyliin kirjoitetun artikkelin kirjoittaja toivoi, että kasakat tulisivat ruoskan kanssa pitämään järjestystä myös Ruotsiin, kun he olivat jo Suomen valloittaneet. Ruotsi ei ollut siihen aikaan niin liberaali, että viranomaiset olisivat hyväksyneet tällaista räävittömyyttä. Göteborgilaisten lehti jäi näin ollen muutaman numeron kokeiluksi.

Lehti ehti lyhyenkin ilmestymisensä aikana jättää jälkensä ruotsalaisien mieliin. Sven Adolf Hedlund kirjoitti vuonna 1856 Sveitsin ampujaliikkeestä göteborgilaiseen *Handels- och Sjöfartstidningeniin*. Lehdessä vaikutti myös runoilija Viktor Rydberg, joka yhdessä Auguste Blanchen ja *Aftonbladetin* päätoimittajan August Sohlmanin kanssa mainitaan Ruotsin tarkk'ampujaliikkeen perustajiksi. Rydberg kirjoitti vuonna 1859 *Handels- och Sjöfartstidningeniin* muutaman artikkelin otsikolla ”Hur skall Sverige bevara sin sylvständighet?” Tämän jälkeen hän perusti loka-kuussa 1860 ”Skarpskytterörelsen” Göteborgiin. Tukholman Pörssitalossa 19.11.1860 perustettiin Stockholms Skarpskytterörelse. Päätaavoitteena oli tarpeen tullen kyetä puolustamaan Ruotsia.⁹

Rydberg näki ratkaisuna Ruotsin itsenäisyyden säilyttämiseksi, että maahan perustettaisiin Englannin mallin mukaisesti tarkk'ampujayhdis-

tyksiä. Ruotsalaisille ampumahistorian tutkijoille on ehkä kiinnostava pohtia, missä kaupungissa vapaaehtoinen tarkk'ampujaliike ensimmäisenä järjestäytyi. Suomesta käsin olennaisempaa on ajankohta kuin ensimmäisen yhdistyksen maantieteellinen asema. Ensimmäiset yhdistykset perustettiin siis vuonna 1860 Göteborgiin ja Tukholmaan.¹⁰

Gävlen uusi Skarpskytten

Gävlessä (silloinen Gefle) innostuttiin julkaisemaan samannimistä lehteä, joka oli ilmestynyt kymmenisen vuotta aikaisemmin Göteborgissa. *Skarpskytten - Tidning för Sveriges skarpskyttar* -lehden koenumero ilmestyi vuonna 1862 ja sen jälkeen lehti ilmestyi vuoden 1863 alusta lähtien kolmen vuoden ajan. Lehdessä oli runsaasti kirjoituksia Suomen sodan 1808–1809 ajoilta. Esimerkiksi von Döbelniä muisteltiin useammassakin numerossa. Muitakin Suomen sodan aikaisia tapahtumia ja henkilöitä muistellaan nostalgian vallassa. Nämä muistelmat muistuttivat lukijoiden mieliin, että idässä ei ole enää nöyriä ja kuuliaisia suomalaisia, vaan petollisia ja pelottavia venäläisiä.

Ruotsin vapaaehtoisen ampumaliikkeen, skarpskytterörelse, virallinen historia tavataan laskea alkamaan siis vuodesta 1860 lähtien Sillä oli vahvasti maanpuolustuksellisia tavoitteita, kuten on jo käynyt ilmi.

Gävlessä ilmestynyt *Skarpskytten* antaa hyvän esimerkin siitä, kuinka Euroopan kansallisvaltioiden kehittyminen, nationalismin vahvistuminen ja Euroopassa riehuneet sodat olivat vauhdittamassa ruotsalaisten ampumaharrastuksen kasvua.¹¹

Skarpskytten-lehden linja kirjoitettiin ajan tavan mukaan etusivulle Anmälan-otsikon alle:

”Inseende nyttan och nödvändigheten af ett organ, som meddelar och vidrör alla de förhållanden, göranden, låtanden, som förekomma inom den frivilliga kår af stridbare män och ynglingar inom fädernslandet, och hvilka i nödens och farans stund äro betänkte att offra lif och blod, har föranledt försök till utgifvande af en tidning för detta ändamål. Dess tendens blifver, såsom det egnar och anstår ”Skarpskytten”, fri och oberoende, med innehåll af endast sådana artiklar och

saker, som höra till tidningens uppgift: relaterandet om hvarje kårs öfningar, sammantranden allmänvigtiga beslut m.m.”

Myös tämä *Skarpskytten*-lehti perustettiin siis maanpuolustuksen tiedotuslehdeksi. Lehdessä luvattiin käsitellä vapaaehtoisten kaartiin harjoituksia ja kokoontumisia sekä kerrottaisiin yleistä merkitystä sisältäviä päätöksistä. Samoin tarkoitus oli uutisoida kaartiin kasvusta ja uusien perustamisesta. Samassa yhteydessä vedottiin lukijoihin, että nämä lähettäisivät toimitukselle aineistoa. Tekijöillä oli moderni ajatus julkaista lehdessä myös kuvia. Lehdessä oli tarkoitus julkaista aihepiiriin sopivia ilmoituksiakin. Lehden saattoi tilata toimituksesta tai postikonttoreista. Lehden kerrottiin ilmestyvän joka toinen keskiviikko.

Linjakirjoituksessa luvattiin kirjoittaa vain ampumaharrastukseen liittyvistä asioista. Tässä lehti erosi lyhytaikaisesta göteborgilaisesta nimikaimastaan. Edeltäjän sisällöstä pääosa oli ollut muuta kuin ampumiseen suoraan liittyviä asioita ja uutisia. Uusi lehti oli tarkoitettu nuorille taistelukuntoisille miehille, jotka olivat valmiita vaaran hetkellä uhraamaan jopa henkensä isänmaan puolesta.

Skarpskytten-lehden koenumeron etusivulla oli myös kaksi varsinaista artikkelia, ensin otsikolla ”Gefle Skarpskytte-förenings uppkomst och utveckling” käsiteltiin siis tarkk’ampujayhdistyksen alkuvaiheita. Sen vieressä kerrottiin Söderhamninn tarkk’ampujayhdistyksen toiminnasta otsikolla ”Söderhamns Frivilliga Skarpskytte-Förening”.

Gävlessä ampujaliikkeen käynnisti maaherra L. Ad. Prytz joulukuussa 1860. Hänen lisäksi hallitukseen tuli kansliapäällikkö Florman, sekataravakauppias Westman, kapteeni Wolker ja kultaseppä Öström. He laativat säännöt ja laittoivat toiminnan käyntiin. Byrokratia eteni siten, että Hänen Kuninkaallinen Majesteettinsa nimitti helmikuussa 1862 yhdistyksen komentajaksi kapteeni O. v. Wolckerin, jonka yhteiskunnallinen asema oli tässä välissä selvästikin kohentunut ja hänen nimensäkin kirjoitettiin nyt juhlavammin. Helmikuussa päätettiin myös yhdistyksen univormusta, johon kuulusivat vastaisuudessa sininen päähine, sininen takki ja harmaat housut.

Toiminta jaettiin kahteen komppaniaan, joissa kummassakin oli neljä ryhmää, kussakin 25 miestä.

Söderhamnissa toiminta oli käynnistynyt samoihin aikoihin. Siellä oli järjestetty jo ampumakilpailut, jotka oli voittanut kirjanpitäjä P.G. Svedberg. Palkintona oli hopeakello.

Monilta muiltakin paikkakunnilta kerrottiin skarpskytte-toiminnan käynnistämisestä ja uutisia yhdistysten toiminnasta.

Koenumerossa kerrotaan myös Italian kansallissankarista Giuseppe Garibaldista. Pisin artikkeli oli ensimmäinen osa jatkokertomuksesta, jonka otsikkona oli ”Den Finska Jägaren”. Siinä palattiin Suomen sodan muistoihin. Artikkelin vei lukijan Lapuan taistelua edeltävään tunnelmaan. Kirjoittaja kuvailee esimerkiksi savolaisia sotamiehiä. Käännän tähän otteen artikkelista:

”Oikealla makasi savolaisia sotamiehiä, mies miehen vieressä, kivääri kiväärin vieressä. Harvoin, jos koskaan, on nähty urheampaa ryhmää Ruotsin armeijan riveissä. Heidän miehistöluettelonsa oli sankareiden luettelo, eikä heidän joukossaan ollut surkimuksia, jotka olisivat häpäisseet taisteluhenkeä. Kun nämä urhot valittiin, heiltä kysyttiin vain, osaavatko he kävellä ja osaavatko he ampu. Heitä ei rekrytoitu tavallisella rekryyttitavalla, heidän hiuksiaan ei leikattu lyhyeksi, heitä ei puettu uniformuihin, jotka olisivat vain haitanneet heitä. Heitä ei nähty paraateissa, vain kahakoissa. Ja heidän joukossaan oli myös kyttyräselkäisiä, jotka yhtä reippaina kantoivat kaksinkertaisen kantamuksensa, ja joiden ainoa pelko oli, että vihollinen näkisi heidän kyttyränsä. Kustaa IV Aadolfin ajattelemattomuus, lyhytnäköisyys ja suoranainen mielettömyys olivat totuttaneet heidät taistelemaan moninkertaista vihollista vastaan,

mutta he taistelivat, kuten poikkeuksetta kaikki Suomen rykmentit, siten kuin vain isänmaansa puolesta taistellaan, niin kuin Leonidas taisteli Thermopylain solassa. Ihmeiden aika on jo kauan sitten mennyt, mutta vuosi 1809 todisti, että ihmeet ovat mahdollisia kansalle, joka taistelee itsemääräämisoikeutensa puolesta. Tässä on syytä tarkastella yhtä sanaparia, kansallinen epätoivo, joka on tuottanut voittoja monissa taisteluissa, enemmän kuin Aleksanteri, Caesar, Attila, Kustaa Adolf ja Napoleon yhteensä. Kansa, joka on kohtaamassa luhistumisensa, on kuin autiomaan leijona, joka taistelee poikastensa puolesta. Sellaisen kansan sanakirjassa on vain kaksi sanaa: voitto tai kuolema.”

Tässä sotaa romantisoivassa hengessä vahvistettiin lehden lukijoiden motivaatiota ja uskoa toiminnan merkityksellisyyteen. Suomalainen lukija ei voi välttyä ajatukselta, että teksti muistuttaa kansallisrunoilija Johan Ludvig Runebergin suurteosta. *Vänrikki Stoolin tarinat* ilmestyi kahdessa osassa, vuosina 1848 ja 1860. Runot ilmestyivät nimenomaan ruotsiksi, joten on täysin mahdollista, että lehden avustaja on lueskellut Runebergin runoja ennen kuin on kirjoittanut oman artikkelinsa Lapuan taistelusta.

Suomen sodan muistot ja Suomen menettäminen Venäjälle olivat vahva perustelu ja motivaattori ampumaliikkeen toiminnan vahvistumiselle. Lisää motivaatiota toiminta sai, kun lehti uutisoi Italian sisällissodasta ja 1860-luvun alussa laajaa huomiota saaneesta Puolan kapinasta.

Lehden artikkelit antavatkin hyvän kuvan siitä, mitkä olivat niitä uhkakuvia, joiden vuoksi vapaaehtoisuuteen perustunut ampumatoiminta kasvatti suosiotaan. Kansallisuusaatteen nousu herätti levottomuuksia eri puolilla Eurooppaa, ja asioita selvitettiin aseiden voimin diplomatian ja neuvottelujen ajaututtua karille.

Tämä gävleläinen ampujainlehti ilmestyi samoihin aikoihin kuin Suomessa perustettiin ensimmäinen ampumaurheilua ohjelmassaan pitänyt yhdistys, Suomen Metsästysyhdistys vuonna 1865. SMY:n sääntöihin kirjattiin, että se järjesti ampumakilpailut vuosikokouksensa yhteydessä.

40 000 tarkk'ampujaa

Tarkk'ampuja-liike oli tietysti teoreettinen uhka sisäiselle järjestykselle. Ruotsin hallitus ryhtyi rahoittamaan liikettä ja alisti sen samalla Ruotsin sotalaueille. Näin liike tuli sidottua osaksi yhteiskuntaa. Skarpskytterörelse onnistui mobilisoimaan hämmästyttävän paljon miehiä harjoituksiin, joissa äksiisi oli pääosassa ja ampumaharjoitukset toisena tärkeänä elementtinä. Ampumaharjoituksissa ja kilpailuissa ammuttiin hienojen uniformujen vuoksi seisaaltaan. Liike oli suurimmillaan vuonna 1867, jolloin siihen kuului yli 40 000 ruotsalaista miestä.¹²

Sen jälkeen kiinnostus alkoi vähin erin laskea. Skyttegillet alkoivat järjestää ampumakilpailuja, myös polvi- ja makuuasennoissa, ja näin niistä tuli tavallaan skarpskytterörelse-liikkeelle kilpailijoita, vaikka ideologista ristiriitaa niillä ei ollutkaan. Jotkut tarkk'ampujaliikkeen yhdistykset muuttivat nimensä killaksi (gille), toiset pitivät vanhan nimensä mutta jättivät vähitellen sotilasäksiisin vähemmälle. Skarpskytterörelse kuihtui 1880-luvulla osittain sen vuoksi, että sille ei ollut rakennettu tiukkaa organisaatiota. Toisaalta nykyaikainen kilpaurheilu alkoi voittaa alaa, ja maanpuolustuksellisesta turvaliikkeestäkin muotoutui jossain määrin urheilullisempi ampumaliike. Suomessakin perustettiin 1880-luvun alussa jokunen ampumakilta, Wasa Skyttegille ja Borgå Skyttegille.¹³

Yhtäältä voidaan sanoa, että ruotsalaisten ampumaharrastuksen kasvu leimautui kiinteästi maanpuolustuksellisiin tarpeisiin, kun taas Suomessa oli tarvetta kehittää kansalaisten ampumataittoa ja -harrastusta suurpetojen aiheuttaman vaaran vuoksi. Mutta tutustuminen Ruotsin ampumaharrastuksen alkuvaiheisiin vahvistaa käsitystäni, että myös SMY:n perustamiseen on sisältynyt isänmaallinen henki. Nouseva nationalismi oli tuon ajan tärkeitä -ismejä. Suomessa ampumatoiminnan käynnistämiseen ei olisi saatu keisarin lupaa, jos sitä olisi perusteltu samalla tavalla maanpuolustuksen tarpeita korostaen kuin Ruotsissa. Suurpedot olivat tässä yhteydessä sopiva, kaikkia Suomessa asuneita ja liikkuneita ahdistanut maali.

Toisaalta Krimin sodassa oli vain jokunen vuosi aikaisemmin nähty, kuinka suomalaiset siviilit olivat valmiita puolustamaan kaupunkejaan ulkoista vihollista vastaan Venäjän sotaväen rinnalla. Tämä lojaalisuuden osoitus helpotti luvan saamista metsästysyhdistysten perustamiseen.

Suomen kaartin tarkk'ampujia varustuksineen teltan edessä. (Museovirasto)

Suomen metsästysseuroja perustettiin alkuun melko hitaasti. Ampumaseurojen perustaminen alkoi yleistyä vasta 1870-luvun loppupuolella ja seuraavalla vuosikymmenellä vauhti kiihtyi. Ruotsin aktiivisuus ampumakilpailujen järjestämisessä toimi hyvänä esimerkkinä suomalaisille.

Tukholman olympiakisat 1912

Ampumaurheilun kansallinen merkitys Ruotsissa näkyy hyvin Tukholman vuoden 1912 olympiakisojen ohjelmassa, johon lisättiin ampumaurheilun lajeja ruotsalaisten omaa urheiluperintöä kunnioittaen. Kisojen ampumakilpailuissa jaettiin mitaleita peräti 18 lajissa.

Suomalaiset ampujat olivat ensimmäisen kerran mukana jo Lontoon olympiakisoissa vuonna 1908, mutta Tukholman olympiakisat neljä vuotta myöhemmin olivat suomalaisille ampujille suuri kansainvälinen läpimurto. Nestor Toivonen ampui Tukholman hirvikilpailussa ensimmäisenä suomalaisampujana henkilökohtaisen olympiamitalin, pronssin. Lisäksi hän oli mukana hirvijoukkueessa, joka saavutti toisen

Hämeenlinnan tarkk'ampujapataljoona lähdössä Krasnoje Selon harjoitusleirille vuonna 1901. (Kuvan alkuperäinen omistaja Einari Palmunen. Museovirasto)

mitalin. Kahdella pronssillaan Suomi oli ampumakilpailujen mitalitaulukossa viimeinen eli kymmenes mitaleita saanut maa.

Ruotsi oli vastaavasti 17 mitalillaan Tukholman ampumakilpailujen menestynein maa. Suomen naapurimaista Norja sai Suomen tavoin kaksi mitalia, samoin Venäjä. Venäjän toisen mitalin ampui latvialainen Harry Blau haulikolla ja toinen tuli pistoolin joukkuekilpailusta.

Ruotsalaiset suhtautuivat lämmöllä suomalaisampujien menestykseen, ja suomalaisille ampujille saatettiin kutsu osallistua Suomen omalla joukkueessa myös Tanskan Viborgissa järjestettyihin maailmanmestaruuskilpailuihin vuonna 1914 juuri ennen ensimmäisen maailmansodan puhkeamista.

Olisi väärin sanoa, että suomalainen kilpa-ammuntatraditio olisi lainattu Ruotsista 1800-luvulla, sillä ampumisessa on niin paljon omia kansallisiin elinkeinoihimme, lähinnä metsästyksen, liittyviä juonteita. Samoin suomalaisten asema Ruotsin valtakunnan itäisenä rajamaana ja sitten 1800-luvulla entisenä rajamaana on jo varhaisessa vaiheessa vaikuttanut siihen, että meillä on jatkuvan idästä tulleen uhkan vuoksi osattu arvostaa tarkkakätisiä miehiä.

Vaikutteita Ruotsin skarpskytterörelse on kyllä selvästi antanut suomalaisille. Konkreettisin vaikutteiden välittämisen paikka oli vuoden 1912 olympiakisojen mahtavat ampumakilpailut Stora Skugganin ampumaradalla, missä pääosa olympia-ammunnoista suoritettiin. Suomalaisien hirvimitalit ammuttiin kuitenkin Kaknäsin kentällä Råsundassa.¹⁴

Samankaltainen ampumaurheilun arvostus ja ampujatovereiden keskinäinen kunnioitus Pohjanlahden molemmin puolin olivat luonnollinen pohja vuorovaikutukselle etenkin, kun suomalaisissa ampujapiireissä oli runsaasti ruotsinkielisiä vaikuttajia.

Kun Suomen Ampujainliittoa (SAL) perustettiin, käytiin jonkun verran keskustelua siitä, kuinka paljon on katsottava mallia Ruotsin ampujaliikkeen organisoinnista. Ruotsin vaikutus haluttiin marginalisoida muun muassa kielipoliittisista syistä.

Ampujainliiton edeltäjä Mestaruuskilpailujen valtuuskunta oli järjestänyt ensimmäiset Suomen ampumamestaruuskilpailut Hämeenlinnassa jo vuonna 1907. Valtuuskunta kuopattiin samalla kun Suomen Ampujainliitto perustettiin Helsingissä 19.1.1919.

Heti Suomen Ampujainliiton perustamisen jälkeen Suomeen saatiin kutsu osallistua Pohjoismaiden pääkaupunkien otteluun Tukholmassa. Niinpä Suomesta matkusti ajan oloihin nähden suuri 30-miehinen joukkue Tukholmaan kesäkuussa 1919. Nykyään neljän vuoden välein järjestettävien Pääkaupunkiotteluiden arvokas perinne elää Oslon, Kööpenhaminan Tukholman ja Helsingin ampujien kesken tänäkin päivänä.

Viitteet

- 1 Leena Laine, Urheilu valtaa mielet. *Suomi uskoi urheiluun*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-kustannus, Helsinki 1992, 101.
- 2 Laine 1992, 103; Eija-Leena Wuolio, *Suomen liikuntahistoria*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no 88. Helsinki 1982, 62.
- 3 Wuolio 1982, 27.
- 4 Olaus Magnus, *Historia om de Nordiska folken*. Alkuteos *Historia de gentibus septentrionalibus*. Rooma 1555.
- 5 *Nordiska Familjeboks Sportlexikon* 6, Stockholm 1946, 366.
- 6 Kalervo Hovi, Wienin kongressista ensimmäiseen maailmansotaan. *Maailmanhistorian pikkujättiläinen*. WSOY 1988, 661–667.
- 7 Leena Laine, *Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856–1917*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 93A-B, Lappeenranta 1984, 4.
- 8 Jan Lindroth teoksessa K. Arne Blom & Jan Lindroth, *Idrottens Historia. Från antika arenor till modern massrörelse*. Utbindningsproduktion Ab, Skogs Grafiska Ab 1995, 141, 182; ks. myös Jan Lindroth, *Idrottens väg till folk rörelse*. Studier i svensk idrottsrörelse till 1915. Acta Universitatis Upsaliensis 1974, 350–356.
- 9 Olof Ernhed, *Hundra år med Linhamns Skytteförening 1897–1997*. Arlov 1997, 10.; Lennart Broman & Jessica Linnman, *Svenska Skytterörelsen 150 år*. Bjästa 2010, 366.
- 10 *Nordisk Familjeboks Sportlexikon* 6, 1946, 365–366.
- 11 Broman & Jessica Linnman 2010, 365–366.
- 12 Ernhed 1997, 11; Laine 1984, 4.
- 13 Ernhed 1997, 12; Laine 1984, 4.
- 14 Johan Erséus, *Solskenolympiaden Stockholm 1912*, Bokförlaget Max Ström 2012, 77.